

Educational Administration: Theory and Practice
Winter 2008, Issue 53, pp: 99-122
Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi
Kış 2008, Sayı 53, ss: 99-122

Avrupa Birliği, Bologna Süreci Ve Türkiye’de Psikolojik Danışman Eğitimi*

Fidan Korkut ve Fatma Mızıkacı

Avrupa Birliği’nde yüksek öğretimin geliştirilmesi çalışmalarından ortaya çıkan en önemli girişim Bologna Bildirgesi’dir. Bildirge’nin 1999’da imzalanmasından sonra sürece dâhil olan ülkeler yüksek öğretim sistemlerinde yasal düzenlemeler gerektiren yapısal reformlara gitmişlerdir. Bu makale, Avrupa’da Bologna sürecinin başlaması, genel ilkeleri ve uygulamaları çerçevesinde Türkiye’deki Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) programlarının ne durumda olduklarını belirlemek, tâbi oldukları değişiklikleri, yeni düzenlemeleri ve sürecin hedeflerini incelemektedir. Bu amaçla öncelikle Bologna Sürecini anlatabilmek için kanun değişiklikleri, ulusal ajans etkinlikleri farklı yollarla analiz edilmiştir. Ardından PDR programlarının oluşumundan bu yana geçirdiği değişim süreçleri özetlendikten sonra günümüzde Bologna sürecinin programlara ve uygulamalara yansımaları ise 23 üniversiteden alınan bilgilere, dayalı olarak sunulmuştur. PDR programları, yapıları gereği ulusal ve kurumsal düzeyde yapılan uygulamalardan etkilenmektedir. Avrupa Kredi Transfer Sistemi, ERASMUS programı ve Diploma Eki gibi konularda ulusal ve kurumsal düzeydeki uygulamalar PDR programlarına da yansımaktadır. Son bölümde Bologna sürecinin Türk yüksek öğretimine olumlu ve olumsuz yansımaları tartışılmıştır. İlkelerin uygulanmasında öncelikle fikir düzeyinde benimsemenin ve aşığıdan yukarıya doğru bir katılımın önemi vurgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: Bologna süreci, yüksek öğretim, psikolojik danışman eğitimi

European Union, Bologna Process And Counselor Education In Turkey

Bologna Declaration is the most prominent project came out of the efforts in the improvement of higher education systems in Europe. Following the declaration in 1999, the participant countries have undergone the structural reforms obliged to legitimate modifications. This paper examines counseling programs in Turkey in terms of new obligatory arrangements and implementations regarding Bologna objectives. Subsequent to a chronological overview of the development story, an exemplifying overview of the current Bologna implementations in counseling programs is provided in line data gathered from 23 universities. Counseling programs, due to their structure and organization, are confined to the implementation at institutional and national levels. Implementations of ECTS, ERASMUS program and Diploma Supplement at institutional and national levels are reflected in counseling programs as well. Lack of a national quality assurance system, as the area needs to be improved as a rule, influences counseling programs as such. The last section provides a discussion on the strong and inadequate features brought by Bologna Process implementations. It is also emphasized that in order to understand the principles of a bottom up participation in the process is essential.

Keywords: Bologna Process, higher education, counseling education programs

* 2005 yılında Marmara Üniversite’sinde düzenlenen 8. PDR Kongresinde Korkut tarafından sunulan bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş halidir.

Avrupa Birliğine (AB) girme çabasında olan Türkiye’de pek çok kurumda olduğu gibi yüksek öğretimde de bazı değişikliklere gerek duyulmaktadır. AB ülkeleri ile AB’ye aday ülkelerdeki yüksek öğretimin niteliğini artırmaya yönelik olarak ilan edilen Bologna Sürecine uyum da bu değişikliklerden birisidir. Bu araştırmanın amacı Türkiye’deki Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) ana bilim dallarına ait programların şu anki yapısının Bologna Sürecince önerilen niteliklere ne kadar sahip olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için makale üç ana başlıktan oluşmaktadır. İlk ana başlıkta Bologna Sürecinde Avrupa’daki yüksek öğretimle ilgili yapılardan ve gelişmelerden söz edilmektedir. Ardından ülkemizdeki PDR ders programlarının bu yapıların ve özelliklerin neresinde olduğu üzerinde durulmaktadır. Son olarak da Bologna Sürecinde Türk Yüksek Öğretimi’ne olumlu ve olumsuz yansımaları tartışılmıştır.

Bologna Sürecinde Avrupa Ve Yüksek Öğretim

Avrupa’daki yüksek öğretim kurumları son zamanlarda değişim sürecine girmişlerdir. Toplam 49 Avrupa ülkesindeki üniversitelerin sayıları 2374’ü (Türkiye’deki üniversiteler dahil) bulmaktadır (Braintrack.com, 2007). Bunlardan birçoğu Bologna sürecini uygun olarak yapılarında birtakım değişiklikler yapmaktadırlar. AB ve diğer katılımcı ülkeler için yüksek öğretimle ilgili gelişmelerin en yaygın şekilde ifade edildiği ve ortak amaçlara ulaşmaya yönelik çalışmanın sonucunda ortaya çıkan belge Bologna Bildirgesi diye bilinir. Bologna bildirgesi 1999 yılında İtalya’nın Bologna kentinde 29 Avrupa ülkesinin eğitim bakanları ya da ilgili bakanlık temsilcilerinin toplantısından sonra imzaladıkları ve ilan ettikleri ilkeler bildirgesidir. Bugün 45 ülke ilkelerde hemfikir olmuş ve uygulamalarını sürdürmektedirler. Her ne kadar Avrupa yüksek öğretiminin geliştirilmesine ve birlik oluşturulmasına yönelik çalışmalar daha öncesine (Lizbon [1997] ve Sorbon [1998] Bildirgeleri), dayanmakta ise de Bologna Bildirgesi ile, ortak hareket etme, ulusal ve Avrupalı çerçeveleri belirleme, birlikte yürümeye mutabık olma özellikleri taşıdığından bu toplantı ve bildirge Avrupa Yüksek Öğretiminin miladı olarak görülür. Bologna Bildirgesinde genel kabul gören ve Avrupa yüksek öğretimi konusundaki gelişmelerin dayanağını oluşturan ilkeler (1) ortak bir Avrupa yüksek öğretim ve araştırma alanı oluşturarak uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir yüksek öğretim oluşturma (2) akademik hareketliliği teşvik ederek bu alanlarda dinamizm ve etkinlik oluşturma (3) bireyleri günümüzün değişen iş gücü taleplerine uygun olarak hazırlama (4) bireylerin kişisel gelişimlerine önem vererek demokratik bir toplumda aktif yurttaş

olarak hayata hazırlama (5) ortak bir kalite güvence sistemi oluşturarak Avrupa yüksek öğretimine standartlar getirme ve mesleki yeterlilikleri belirleme (6) Avrupa bilgi toplumunu (European Knowledge Society) oluşturma ve koruma olarak belirlenmiştir (Bologna Bildirgesi, 1999) (Bologna-Berlin2003.de, 2007) Bologna bildirgesinin imzalanmasından sonra Prag (2001), Graz (2003), Berlin (2003), Bergen (2005) ve Glasgow (2005) Bildirgeleri yayınlanmıştır (Bologna-Berlin2003.de, 2007). Bu bildirgeler Bologna sürecini geliştiren, farklı boyutlarda alınan kararların uygulanmasına ek ilkeler getiren; mevcut ilkeleri ve uygulamaları inceleyen; izleyip değerlendiren ve detayları tanımlayan raporlar niteliğindedirler.

Bu bildirgeler arasında 19 Eylül 2003 tarihinde imzalanan Berlin Bildirgesi ile Bologna hedeflerine ulaşmak için yapısal değişiklikler gerektiren temel uygulamalar şu şekilde sıralanmıştır: 1) kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir derece sistemi ve üç aşamalı derecelendirme, diplomaların tanınması; diploma eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi AKTS (European Credit Transfer System=ECTS) 2) Avrupa işbirliği ile kalite güvence sistemi, 3) yüksek öğretimde Avrupa boyutunu artırmak, 4) yaşam boyu öğrenme, 5) öğretim sürecinde öğrencilerin aktif olarak yer alması, 6) doktora programlarının Avrupa Araştırma Alanı AAA (European Research Area=ERA) ve Avrupa Yüksek Öğretim Alanı AYÖA (European Higher Education Area=EHEA) ile ilişkilendirilmesi, 7) akademik hareketlilik, 8) yüksek öğretim araştırma ilişkisi.

Birçok Avrupa Birliği ve komşu ülkelerde de üniversiteler bu yapısal değişiklikleri içselleştirme çabası içindedir. Türkiye de aday ülkelerden biri olarak bu sürecin içindedir ve yüksek öğretim sisteminde bazı yapısal değişiklikleri yapma ve içselleştirme çabasıdadır. Bologna süreci temel hedeflerinin ötesinde, üniversitelerde, süregelen kökleşmiş kurumsal sorunların giderilmesinde bir araç ve topluma ve iş dünyasının hızla değişen taleplerine yanıt verebilmek için iyileştirici reformist bir yaklaşım olarak da görülmektedir (Trends IV, 2005).

Türkiye’de Bologna Süreci’nin başlaması ve gelişmeler

Yukarıda sözü edilen ilkeler, fikir düzeyinde benimsendikten sonra ortak amaçlar olarak kabul edilmiş ve uygulama süreci başlamıştır. Bologna Sürecine Türkiye, 2001 Prag Toplantısı ile katılmış, ardından Bologna ilkelerini tam olarak benimsemiş ve uygulamalara başlamıştır. Ulusal düzeyde bakıldığında Bologna süreci yüksek öğretim sistemlerinde yapısal değişiklikler gerektiren uygulamalar önermektedir. Bologna süreci ile başlayan ve

ülkelerin yüksek öğretim sistemlerinde yapısal değişiklikler öngören uygulamalar, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de büyük oranda kabul ve destek görmüştür. İlkelerin kabul edilmesi ve sürecin başlatılması çok hızlı olmuştur. Ocak 2002 tarihinde T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı’na bağlı ulusal ajans kurulmuştur. Uygulayıcı ve koordinatör birim olarak oluşturulan Ulusal Ajans’ın amacı; AB Eğitim ve Gençlik Programlarının ülke içinde tanıtılması, koordinasyonu, yürütülmesi ve programlardan faydalandırılacak projelerin yurtiçinde değerlendirilmesi, seçimi AB Komisyonu tarafından yapılacak projelerin müracaatlarının derlenmesi ve ön değerlendirmelerinin yapılması, üye ülkeler ve AB Komisyonu ile programın gerçekleştirilmesi ve işbirliği kurulması konusundaki ilişkilerin yürütülmesi olarak belirtilmiştir (Ulusal Ajans, 2007).

YÖK ve üniversite yönetimleri uygulamalara başlamak için harekete geçmiş; üniversitelerde AB koordinatörlükleri, AB programları birimleri, ERASMUS merkezleri ve kalite koordinatörlükleri oluşturulmuştur. Kurulan komisyonlarla ulusal düzeyde stratejiler oluşturulmuş, üniversitelere ve diğer yüksek öğretim kurumları için destek grupları çeşitli toplantılar, danışmanlık ve belge sağlama yöntemleri ile faaliyetlere başlamıştır. Ulusal Ajansın ilk icraatlarından olan 12 kişilik bir Bologna rehberi ulusal takımını oluşturmak, faaliyetlerin hızla yürütülmesi için itici güç olmuştur. Bologna sürecinin tanıtımı ve paydaşların süreçte etkin şekilde yer almalarının sağlanması için Bologna rehberleri yüksek öğretim kurumları, meslek odaları, dernekler gibi sivil toplum kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı il müdürlükleri ve teknoloji bölgelerinde toplantılar, çalıştaylar ve konferanslar düzenlenmektedirler.

Türkiye’de Bologna Uygulamaları:

Berlin Bildirge’sinden sonra belirlenen ve sekiz başlık altında toplanan ilkelerin Türkiye’deki uygulamalarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

1. Kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir derece sistemi ve üç aşamalı derecelendirme; diplomaların tanınması; diploma eki ve AKTS: Bazı yazılarda iki aşamalı değerlendirme olarak da anılan üç aşamalı derecelendirme lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini ifade etmektedir. Bu sistem aynı zamanda kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir derece sisteminin geliştirilmesini de içermektedir. Türkiye’de üç aşamalı derecelendirme, iki aşamalı olan tıp, diş hekimliği, veterinerlik gibi alanlar hariç, hali hazırda uygu-

lanmakta olan sistemdir. Bu yüzden bu derecelerin tanımlanması konusunda yapısal bir değişikliğe gitmeye gerek kalmamıştır. Ancak bu sistemin içeriği diplomaların tanınması, diploma eki ve AKTS uygulamalarını da gerektirdiği için yapılması gerekenler bu kadarla kalmamaktadır.

AKTS 2001 ve 2003 yılları arasında üniversitelerde yaygınlaştırılmaya başlamış; diploma eki 2001 yılında ilke olarak benimsenmiş; verilmesine de 2005 yılında başlanmıştır. Ancak AKTS ve diploma eki uygulamaları, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de üniversitelerde programların gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesinden daha çok Avrupa üniversitelerine daha kolay geçiş sağlayan bir araç olarak kullanılmaktadır (Trends IV, 2005). Bir araç olarak kullanılmasına bakıldığında uygulamalar başarılıdır. Diplomaların tanınması ve diploma eki akademik hareketlilik uygulamalarını da beraberinde getirmiştir. Üç aşamalı derecelendirme, akademisyenlerin, öğrencilerin ve araştırmacıların hareketliliğini eşit ve adil bir şekilde teşvik etme anlayışını da içermektedir.

2. Avrupa işbirliği ile kalite güvence sistemi: Türk yüksek öğretiminde ulusal bir kalite güvence sistemi mevcut değildir. Bazı üniversiteler uluslararası kalite güvence sistemi (akreditasyon) ve kurumsal değerlendirme yapan kurumlardan kalite güvence belgesi almış ve diğerleri de değerlendirme süreçlerinden geçmektedirler. Bu uygulamalar daha çok mühendisliklerde olduğu gibi program bazında olmaktadır. Şöyle ki Türkiye’de bulunan 99 yüksek öğretim kurumu arasından (yok.gov.tr, 2007) sadece birkaç tanesi bu tür kalite sistemleri ve değerlendirme almaktadır. ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology- ABD) ve MÜDEK (Mühendislik Eğitim Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon) bu kalite sistemlerinden en çok uygulananlarıdır. Bologna süreci 2005 değerlendirme raporuna göre Türkiye’nin en zayıf olduğu alan ulusal ya da uluslararası bir kalite güvence sistemine sahip olmamasıdır (Bologna Stocktaking Report, 2005). Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi ülkemizde kalite güvencesiyle ilgili çalışmalar Bologna süreciyle ilgili değerlendirmede en düşük notu almıştır. İki aşamalı sistem en iyi notu aldığımız (4.67) alandır. Diploma ve derecelerin tanınması konusundaki notumuza bakılırsa (3.67) fazlaca çalışmamız gerekmektedir.

Bu değerlendirmeden sonra kalite güvence sistemine geçişi kolaylaştıracak iç ve dış değerlendirme ve stratejik planların oluşturulması uygulamalarının yaygınlaştırılması için çalışmalar hızlandırılmıştır. 20 Eylül 2005 tarihinde yayınlanan bir yönetmelik ile YÖK tarafından oluşturulan Yüksek Öğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu (YÖDEK)

faaliyetlerine başlamıştır (yodek.org.tr, 2007). YÖDEK'in amacı yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin esasları düzenlemektir. Bu uygulama ile ulusal kalite güvence sistemine giden yolda ilk adım atılmıştır. Bazı üniversiteler Avrupa Üniversiteler Birliğinin (EUA=European University Association) Kurumsal Gözden Geçirme Programına dahil olarak iç ve dış değerlendirme çalışmalarını geliştirmektedirler. Şu an 49 Türk Üniversitesi EUA'nın tam üyesi olmasına rağmen çok azı değerlendirme almaktadır (eua.be, 2007).

TABLO 1
Türkiye'nin Bologna Karnesi

Öncelik Alanı	Not
Kalite Güvencesi	2
1. Kalite Güvencesi Sisteminin Gelişimi	2
2. Değerlendirme Sistemlerinin Önemli Unsurları	2
3. Öğrencilerin Katılım Düzeyi	2
4. Uluslararası Katılım, İşbirliği ve Ağ çalışması Düzeyi	2
İki Aşamalı Derece Sistemi	4.67
5. İki Aşamalı Derece Sistemi Uygulama Düzeyi	5
6. İki Aşamalı Derece Sisteminde Kayıtlı Öğrenciler	5
7. Birinci Aşamadan İkinci Aşamaya Geçiş	4
Diploma ve Derecelerin Tanınması	3.67
8. Diploma Eki'nin Uygulanma Düzeyi	4
9. Lizbon Tanıma Anlaşmasının Onaylanması	3
10. AKTS'nin Uygulanma Düzeyi	4
GENEL SONUÇ	3.44

Kaynak: *Bologna Ulusal Raporu, 2005*

3. Yüksek öğretimde Avrupa boyutu: Yüksek öğretimde Avrupa boyutu, bütünleştirilmiş programları ve ortak derecelerin teşvikine mevcut dersler oluşturma, müfredat ve dereceler arasında daha fazla şeffaflık ilkelerinin uygulanmasını içermektedir. Türkiye'de bir istisna dışında, ulusal düzeyde

bu tür bütünleştirilmiş ve disiplinlerarası programlara rastlanmamakla birlikte merkezden desteklenen sistematik bir uygulama da yoktur. Bazı üniversiteler Avrupalı olmayan State University of New York ile lisans düzeyinde bütünleştirilmiş program yürütmektedirler. Bir üniversite de yurt dışındaki bir üniversite ile doktora düzeyinde bütünleştirilmiş programlar uygulamaktadır (Bologna Ulusal Raporu, 2005). Yüksek öğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek için, birçok üniversitede ve araştırma merkezinde Avrupa Birliği alanında yüksek lisans programları açılmıştır. Avrupa Birliği merkezleri kamu ve özel sektör çalışanlarına kurslar ve sertifika programları düzenlemekte, sosyal bilimler enstitüleri de yüksek lisans ve doktora programları açmaktadır. Üniversitelerin üçte birinde Avrupa boyutu için Avrupa çalışmaları geliştirilmekte ve Jean Monnet ve TEMPUS III programları uygulanmaktadır. Toplam 29 üniversitede Avrupa çalışmaları merkezi, Avrupa dokümantasyon merkezi, lisans ve yüksek lisan programları, araştırma, eğitim ve sertifika programları oluşturulmuştur (Bologna Ulusal Raporu, 2005).

Türkiye’de hemen hemen tüm üniversitelerde programlar temel derslerden oluşan modüller şeklinde oluşturulmuş, disiplinlerarası programlara ve geçişlere izin vermeyen bir yapıya sahiptirler. Bu temel yapı tüm öğrenciler için aynıdır ve diğer benzer kurumlarla paylaşım ya da hareketliliği öngörmeyen yönetmeliklerle sınırlandırılmıştır. Bu yüzden Türk yüksek öğretiminin Avrupa boyutu kazanabilmesi için temel derslerden oluşan içine kapalı programlara dayalı yapısal modelden disiplinler ve kurumlar arası program modellerine geçişe izin veren düzenlemeler gerekmektedir. Bunun için anlayış değişikliğinin yanısıra yönetsel ve yapısal değişikliklere de ihtiyaç vardır.

4. Yaşam boyu öğrenme: Yaşam boyu öğrenme çalışanlara, uzun bir zamana yayılmış, esnek öğrenme yöntemleri ve fırsatları oluşturma ve teşvik etmeyi öngören bir ilkedir. Avrupa boyutunda Leonardo da Vinci, Erasmus, Comenius, Grundtvig, Transversal ve Jean Monnet programları yaşam boyu öğrenme ilkesini uygulamaya yöneliktir ve Türkiye’de Ulusal Ajans tarafından ilan ve takip edilmektedir. Yüksek öğretim kurumları, başvuruya açıldıklarında bu programlardan faydalanmaktadırlar. Bu uygulamalar yüksek öğretimin Avrupa boyutunun gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Yukarıda sözü edilen Avrupa programlarının dışında, hemen her üniversitenin yaşam boyu öğrenme faaliyetleri için kurulmuş sürekli eğitim merkezleri, toplum merkezleri ve sosyal merkezler gibi birimleri vardır (Bologna Ulusal Raporu, 2005). Ancak bu uygulamalar yaygın olmadığı gibi sistematik bir yapıya da sahip değildir. Üniversitelerin ne kendi elemanları için ne de ka-

mu kurum ve kuruluşları için yaşam boyu öğrenme zorunluluk içermemektedir ve bu konudaki teşviklere de rastlanmamaktadır. Oysa yaşam boyu öğrenme faaliyetlerini amaç edinen yaklaşımların oluşturulmasında üniversitelerin öncü rolü Bologna sürecinin ilkelerindedir.

Daha sistematik bir uygulama olan ve öğrencilerin büyük bir kısmını çalışan kesim oluşturduğundan, uzaktan eğitim programları, yaşam boyu öğrenme uygulamasına daha güzel örneklerdir. Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülen ve uzaktan eğitim yapan 5 lisans 17 önlisans programlarına 600 bin civarında öğrenci kayıtlıdır (aofnedir.com, 2007). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi öğrenci sayısı bakımından 1998 yılında Dünya Bankası tarafından dünyanın en büyük üniversitesi olarak tanımlanmıştır (MacWilliams, 2000).

5. Öğretim sürecinde öğrencilerin etkin olarak yer alması: Berlin Bildirgesi'ne göre yüksek öğretim kurumları ve öğrenciler etkin ulusal ve Avrupa çerçevesi oluşturulmasından kazançlı çıkması gereken en büyük paydaşlardır. Yüksek öğretim kurumlarının özerkliği, yeterli esneklik sağlayan ve çok katı olmayan nitelikler yoluyla güçlendirilebilir. Buna göre Türkiye'de öğrencilerin öğretim sürecinde etkin şekilde yer alabilmesi için üniversitelerde öğrenci konseyleri oluşturulmuştur ve öğrenci temsilci seçimleri düzenli olarak yapılmaktadır. Öğrenci temsilcileri sınıf, bölüm, program ve fakülte düzeyinde seçilmekte, gerektiği durumlarda fakülte kurullarına ve üniversite senatolarına çağrılmaktadırlar. Ancak öğrenci temsilcilerinin yönetim kurullarına ve senatolara girseler bile oy haklarının olmaması bu uygulamanın eksik yönlerinden birisidir. Ulusal düzeyde de öğrenci temsilcisi seçimi henüz yapılmamıştır. Bunun dışında üniversitelerin bir kısmında öğrenciler ders değerlendirme formları doldurarak öğretim sürecini değerlendirmektedirler. Bu da öğrencilerin sürece katılımına bir örnek teşkil etmektedir.

6. Doktora programlarının AAA ve AYÖA ile ilişkilendirilmesi: Doktora programlarının AAA ve AYÖA ile ilişkilendirilmesi Berlin Bildirgesi'nde yer almıştır. Bu ilişkilendirmenin yapılabilmesi için doktora geçişin kolaylaştırılması, araştırma boyutunun doktora programları ile ilişkilendirilmesi ve Avrupa boyutunda işbirliği temel ilkeleri benimsenmiştir. Türkiye'de Lisansüstü Eğitimi Yönetmeliği'nde 2003'te yapılan bir değişiklik ile lisans düzeyinde yüksek performans gösteren öğrenciler üniversite senatolarının da onaylaması ile doğrudan doktora programına devam edebilmektedir. Bu öğrencilerin doktora almaları gereken ders sayısı minimum 14'tür (Bologna Ulusal Raporu, 2005). Bu değişiklikten sonra az sayıda da olsa Yeditepe Üniversitesi gibi bazı üniversitelerde lisans düzeyini yüksek başarı

ile tamamlamış öğrenciler, Almanya’da ve İngiltere’de bazı alanlarda olduğu gibi, doktora doğrudan geçiş yapabilmektedirler (Eurodice, 2005).

7. Akademik hareketlilik: Üniversitelerde akademik hareketliliği teşvik etmek için AKTS uygulamasına ve ERASMUS programına hızla geçilmiştir. ERASMUS programı 2003-2004 öğretim yılında pilot olarak uygulamaya başlanmıştır; sonuç olarak 2003-2005 yılları arasında 599 öğrenci ve 55 öğretim üyesi yurt dışına gitmiştir; 200 öğrenci ve iki öğretim üyesi Türk üniversitelerine gelmiştir. 2006 yılsonu hedefi, gelen ve giden öğrenci sayısını 1150’ye ulaştırmaktır (Bologna Ulusal Raporu, 2005). ERASMUS programının, başladığı tarihten bu yana otuzdan fazla ülkede bir milyon üstünde öğrenciye hareketlilik kazandırdığı düşünülecek olursa iki milyon yüksek öğretim öğrencisi olan Türkiye’nin payı oldukça azdır (Barkholt, 2005). Elbette ERASMUS programı ile hareketlilik sürecinin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar da bu sürecin gelişmesini yavaşlatmaktadır. Örneğin, giden öğrenciler için vize uygulamaları, ek finans kaynaklarının azlığı, dil problemi, hareketlilik programının henüz büyük kitlelerce bilinmemesi, Türk üniversitelerinin Avrupa’da tanınırlığının az olması, AKTS uygulamalarının eksik yorumlanması ve bazı eksik uygulamalarla yürütülmesi gibi nedenler akademik hareketlilik sürecini yavaşlatan unsurlardır (Mızıkacı, 2005).

8. Yüksek öğretim araştırma ilişkisi: Türkiye’de bilimsel araştırmalar büyük oranda üniversitelerde yürütülmektedir. Son yıllarda uluslararası indekslere giren bilimsel makale sayısında artış gözlenmektedir. Türkiye 1990 yılında sıralamada kırkıncı sırada iken 2003 yılında yirmi birinci sıraya yükselmiştir. Bu artışta üniversitelerin payı yüzde 98,2’dir. TÜBİTAK önderliğinde üniversite ve teknoloji merkezlerinde araştırma teşviklerinde de artış vardır. 1993’te başlatılan bilim ve teknoloji politikalarında iyileştirme programı ile özel girişimcilerin araştırma yatırımları yüzde 27’den yüzde 40’a yükselmiştir (Bologna Ulusal Raporu, 2005). Bologna rehberi ulusal takımı faaliyetleri arasında yer alan üniversite-sanayi işbirliği toplantıları Türkiye’nin birçok bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Yüksek öğretim araştırma ilişkisi Bologna tanıtım faaliyetleri arasındadır.

Bologna Ulusal Raporu’na göre (2005), Türk Yüksek öğretiminin Bologna sürecinde en büyük başarıları şu şekilde ifade edilmiştir: Üç aşamalı derecelendirme; diplomaların tanınması; diploma eki ve AKTS; akademik hareketlilik ERASMUS programının uygulanması; bazı üniversitelerin EUA’ dan aldıkları değerlendirme hizmeti ve bazı programlarda uygulanan kalite sistemi; yeni kurulan araştırma merkezleri ve lisansüstü program-

larda Avrupa Birliği konularının ağırlıklı olarak açılması; üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri tarafından yürütülen sertifika, seminer ve gelişim programları ile yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmesi; ulusal öğrenci temsilcisinin seçilmesi için oluşturulan yasal teklifinin YÖK'e sunulması ve altıncı çerçeve programına Türkiye'nin tam anlamı ile katılması. Bu gelişmelerin dışında ulusal düzeyde yapılan bazı düzenlemelerle Bologna sürecine katkıda bulunacak başka adımlar da atılmıştır.

Türkiye'de Yüksek Öğretim Ve Psikolojik Danışman Eğitimi

Ülkemizde yüksek öğretim orta öğretimden sonra en az iki yıllık eğitim almayı ve lisans, lisansüstü dereceleri almayı içermektedir. Daha önce belirtildiği gibi şu anda ülkemizde bulunan 99 yüksek eğitim kurumunun 58'i devlet, 25'i vakıf üniversitesidir (yok.gov.tr, 2007). Tüm yüksek öğretim kurumları 1982'den beri Yüksek Öğretim Kurulu'na (YÖK) bağlıdır. YÖK üniversiteler arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamanın yanı sıra yüksek öğretimi düzenler, yüksek öğretim kurumlarının etkinliklerini yönetir. Bu ana yapının içinde psikolojik danışma ve rehberlik programları ABD'deki gibi eğitim fakülteleri altında yer almaktadır.

Türkiye'de psikolojik danışma eğitimi

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik programları 1950'lerde başlamış ve ağırlıklı olarak ABD' deki psikolojik danışma hareketinden etkilenmiştir. Psikolojik danışman eğitiminin tarihçesine bakıldığında ilk Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik bölümünün Ankara Üniversitesi'nde 1965 yılında lisans eğitimi vermeye başladığı (Kuzgun, 1993), PDR'de ilk yüksek lisans programının Hacettepe Üniversitesi'nde 1967'de başlatıldığı, ardından da Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitelerinde benzer programların açıldığı görülmektedir (Özgüven 1990, Akt. Doğan 2000). Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) 1982'de kurulması ile ilki Hacettepe Üniversitesi'nde olmak üzere eğitim fakülteleri altında psikolojik danışma alanında lisans düzeyinde anabilim dalları açılmaya başlanmıştır. İlk etapta altı üniversitede daha dört yıllık lisans eğitimine başlamıştır. Doğan (2000) Türkiye'deki psikolojik danışma hareketini beş döneme ayırmaktadır: İlk adımların atıldığı 1950- 1956 dönemi; oluşturma çabalarının olduğu 1957-1969 dönemi; okullarda

TABLO 2

Türkiye’de PDR Programlarını Standartlaştırma Çalışmaları ile İlgili Tarihçe

1995- Derneğin öncülüğünde mesleki standartlar için etik standartlar oluşturuldu. Psikolojik danışman eğitimi ile ilgili programlarda standardın olmadığına ilişkin ilk araştırma yayınlandı. Onbeşinci Milli Eğitim Şur’asında temel eğitimde rehberliğin önemi vurgulandı.

1996- YÖK ile Dünya Bankası işbirliği ile psikolojik danışman eğitimi programlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik bir çaba başladıysa da fazla destek görmedi. Psikolojik Danışma Bülteni yayınlanmaya başlandı. Hükümet, zorunlu olan temel eğitim süresini 5 yıldan 8 yıla çıkarttı.

2000- Çukurova Üniversitesinde düzenlenen PDR Anabilim Dalları başkan ve başkan yardımcılarının katıldığı toplantıda lisans programlarının yeniden yapılandırılması üzerine tartışma başlatıldı.

2001- MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri yönetmeliği güncelleştirildi. Altıncı Ulusal PDR Kongresinde danışman eğitimin gözden geçirilmesinin ve programlarda yeni yapılanmanın gereği üzerine kongreler düzeyinde tartışmalar başladı.

2003- Dernek bünyesinde meslek odası olma çalışmaları için komisyon kuruldu. Selçuk Üniversitesi’nde ikinci kez PDR Anabilim Dalları başkan ve başkan yardımcılarının katıldığı bir toplantı düzenlenerek PDR lisans programlarının yeniden düzenlenmesi ile ilgili bir taslak üzerinde tartışıldı.

2004 Pamukkale Üniversitesindeki üçüncü toplantıda “Yeni PDR lisans programı” oy birliği ile kabul edildi.

2005- Karadeniz Teknik Üniversitesindeki dördüncü toplantıda, tezli ve tezsiz yüksek lisans programlarının ders tanımları üzerinde tartışıldı.

2006- İnönü Üniversitesinden gerçekleştirilen beşinci toplantıda EPH olan program adlarının PDR olarak değiştirilmesi ve PDR bölümü kurulması için girişimlerin artırılması kararları alındı.

2007- YÖK psikolojik danışma ve rehberlik programlarını rehberlik ve psikolojik danışma programı adıyla tepeden inme bir bakış açısıyla yeniden oluşturdu. Altıncı toplantı Gazi üniversitesinde gerçekleştirildi ve YÖK tarafından alınan kararın kabul edilemezliği üzerinde duruldu.

psikolojik danışma servislerinin oluşturulduğu 1970–1981 dönemi; psikolojik danışmada lisans programlarının oluşturulduğu 1982–1995 dönemi; okullara sadece psikolojik danışmanların atanma kararının alındığı 1996’dan günümüze dek olan dönem. Aşağıda Tablo 2’de bu gelişmelerden sonra gerçekleşenler sunulmaktadır. Bu gösterimde son dönemin başlangıcı 1995 olarak ele alınmış ve ülkemizde PDR programlarının standartlaştırılması ile ilgili çalışmaların başladığı ve sürdürüldüğü bir dönem olarak adlandırılmıştır.

Ülkemizde şu anda 37’si devlet, ikisi vakıf üniversitesi olmak üzere 39 üniversitede PDR programları varsa da 18 devlet 2 vakıf üniversitesinde olmak üzere sadece 20 üniversitede lisans programı vardır. Bazı üniversitelerde ikinci öğretim biçiminde verilen lisans programlarıyla bu sayı 25’e çıkmaktadır. Yüksek lisans programı 19 üniversitede toplam 21 program olarak gerçekleştirilmektedir. Doktora programlarının sayısı ise 14’tür. Bu bilgilerin bazıları YÖK’ün web sayfasından (yok.gov.tr, 2007) ve bazı ayrıntılar ise PDR anabilim dallarından e-posta yoluyla toplanmıştır. Görüldüğü gibi Türkiye’de PDR eğitimi lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç düzeyde verilmektedir. Üç düzey arasındaki farklılık eğitim yoğunluğu ve istenen mesleki sonuçlarla ilgilidir. Lisans düzeyindeki psikolojik danışma eğitiminin ağırlıklı olarak okula yönelik olduğu belirtilmiştir.

Ancak yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki eğitim daha genel düzeydedir ve belli bir alanda uzmanlaşma sağlamamaktadır (Ültanır, 2005). Yüksek lisans eğitimi doktora eğitimi için bir basamak görevi görmekte ya da çalışılan okulların psikolojik danışma servislerinde birim başkanı olmayı sağlamaktadır. Doktora ise daha çok psikolojik danışman eğitimcisi olmak için gerekli bir derece olarak görülmektedir (Korkut, 2007).

Türkiye’deki PDR Programlarının Bologna Uygulamalarına Göre Değerlendirilmesi

Aşağıda sekiz başlık altında toplanan Bologna uygulamalarına göre Türkiye’deki PDR programlarında ne durumda olduğuna ilişkin bilgiler ve tartışmalar sunulmaktadır.

1. Üç aşamalı derecelendirme; diplomaların tanınması; diploma eki ve AKTS: Türkiye’de PDR ile ilgili anabilim dallarının verdikleri eğitimler, diğer pek çok alanda verilen eğitim gibi üç aşamalı derecelendirme yapısına uygundur. Genel olarak PDR programı olan üniversitelerde bu üç derecelendirme sistemi görülmektedir. Üniversiteler bazında bakıldığında on altı üni-

versitedeki PDR anabilim dalında sadece diğer bölümlere eğitim sertifikası içinde yer alan PDR ile ilgili derslerin verildiği ve programa öğrenci alınmadığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni bu anabilim dallarının yeterli sayıda öğretim elemanına sahip olmamalarıdır. Onun dışında dört üniversite sadece lisans düzeyinde, bir üniversitede sadece yüksek lisans düzeyinde, iki üniversitede sadece yüksek lisans ve doktora düzeyinde, dolayısıyla 12 üniversitede üç düzeyde de eğitim verilmektedir. Bu konuda Türkiye aslında genel olarak yapısal bir değişikliğe gerek duymamaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu sistemin içeriği diplomaların tanınması, diploma eki ve AKTS uygulamalarını da gerektirdiği için yapılması gerekenler bu kadarla kalmamaktadır. Tablo 3’de PDR alanında Bologna süreci kapsamında üniversitelerde saptanan gelişmelerin bir özeti verilmektedir.

Tablo 3’deki bilgiler üniversitelerin PDR anabilim dallarındaki öğretim üyelerinden e-posta aracılığı ile toplanmıştır. En az bir düzeyde PDR programı olan 23 üniversitenin hepsinden gelen bilgilere göre 20 üniversitede PDR programları AKTS’ne uyarlanmıştır ve diğerlerinde de çalışmalar sürmektedir. İngilizce diploma eki verme konusunda ise sadece 10 üniversite hazırlıklarını tamamlayarak diğer mezunlar gibi PDR mezunlarına da İngilizce diploma eki vermektedir. Üniversitelerin dördünde de çalışmalar sürmektedir.

2. Avrupa işbirliği ile kalite güvence sistemi: Türk yüksek öğretim sisteminde ulusal bir kalite güvence sisteminin olmadığı daha önce de belirtilmişti. Dolayısıyla PDR eğitimi de veren üniversiteler arasında uluslararası kalite güvencesi ve kurumsal değerlendirme yapan kurumlardan kalite güvencesi alan yoktur.

Bu tür kalite güvencesi ile ilgili çalışmalar alandaki öğretim üyelerinin ve mesleki kuruluşların ortaklaşa çalışmaları ile olması gerekmektedir. Ülkemizde PDR programlarının birbirlerinden çok farklı olduğuna ilişkin Akkoyun (1995) tarafından yapılan çalışmadan sonra 1996 da Dünya Bankasının desteği ile YÖK’nda eğitim fakültelerinin programlarının geliştirilmesi ile ilgili çalışmada amaçlanan programların standartlarının oluşturulması ve kalite güvencesi çalışmalarının başlamasıydı. Proje o dönem tepkiyle karşılandıysa ve başarıya ulaşamadıysa da değişim için tohumlar atmıştır (Korkut, 2007). Öyle ki önce 2000 de Çukurova üniversitesinde PDR anabilim dalı başkan ve yardımcıları bu konuda konuşmak üzere toplanmışlar (Doğan, 2001), 2001 deki Ulusal PDR kongresinde ise bazı öğretim üyeleri yeniden yapılanma ve standartlaşma üzerine bildiriler (Doğan, 2001; Doğan & Erkan, 2001; Özyürek, Cam, & Atıcı, 2001; Yıldırım & Ergene, 2001)

TABLO 3

Türkiye'deki PDR Programlarında AKTS, Diploma Eki ve Akademik Hareketlilik

Üniversite	PDR programları AKTS'ye uyarlandı mı?	İngilizce diploma eki veriliyor mu?	Erasmus programı ile giden-gelen öğrenci sayısı	Erasmus programı ile giden-gelen öğretim elemanı sayısı
1. AİBÜ	+	+	-	3 giden
2. AnkÜ	+	-	6 giden - 2 gelen	Gidecekler var
3. AtÜ	+	-	-	-
4. BÜ	+	-	-	-
5. ÇÜ	+	+	3 giden	-
6. DEÜ	Çalışmalar sürüyor	Çalışmalar sürüyor	6 giden	1 giden
7. EÜ	+	+	4 giden	-
8. GAÜ	+	+	-	-
9. GÜ	+	-	-	-
10. HÜ	+	+	-	-
11. İnÜ	Çalışmalar sürüyor	Çalışmalar sürüyor	-	-
12. İsÜ	+	Çalışmalar sürüyor	1 giden	-
13. KTÜ	+	+	-	-
14. MalÜ	+	+	-	-
15. MaÜ	+	-	-	-
16. MeÜ	Çalışmalar sürüyor	Çalışmalar sürüyor	-	-
17. ODTÜ	+	+	1 giden	1 gidecek
18. OMU	+	-	-	-
19. PÜ	+	-	-	-
20. SaÜ	+	-	10 giden	11 giden
21. SeÜ	+	-	-	-
22. UÜ	+	+	-	-
23. YTÜ	+	+	-	-

sunmuşlardır. Çukurova Üniversitesi’nde yapılan toplantıdan sonra standartlaşma çalışmaları 2003’ten beri her yıl PDR DER ve üniversitelerin PDR ABD başkanları ya da temsilcileri ile devam etmektedir.

Özellikle 2004 yılında Pamukkale Üniversitesi’nde ABD’de genel kabul gören yeterlilik alanlarına, ülke koşullarına ve gereksinimlerine göre önceden de üzerinde tartışılan bir program taslağı oy birliği ile kabul edilmiştir. Görüldüğü gibi tamamen öğretim üyelerinin kendi çabalarıyla gerçekleşen bu hareket takdire değer bir özellik göstermektedir. Zira AB’ne girmeye çalışırken bilim dallarının programlarda yapmaları gereken değişiklik çalışmaları bir üst kurumun iradesiyle değil kendiliğinden gerçekleşmiştir. Böylece anabilim dallarından yapmaları istenecek olan değişiklikler önceden hazırlanmıştır. Ancak bu kadar değerli çabaların şu an akıbeti belli değildir. Bunun nedeni YÖK’nun, Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programını düzenlemek üzere bir komisyon kurmuş olması ve bu komisyonun 19 Ocak 2007 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nda toplanarak 2007–2008 öğretim yılından itibaren I. ve II. sınıflarda uygulanmak üzere öğretmenlik yeterlik alanlarını esas alan bir PDR lisans programı düzenlemiş olmasıdır (Doğan, 2007). Farklı üniversitelerin PDR anabilim dalları tepkilerini rapor olarak sunmuşlar, 23–24 Mart 2007 tarihinde Gazi Üniversitesi’nin öncülüğünde, Türk PDR-DER’nin desteği ile anabilim dalı başkanları ya da anabilim dalı temsilcileri toplantısında da ortak bir rapor hazırlanmıştır. Sözü edilen çabalara rağmen, YÖK’ün sunduğu program çoğu üniversitenin PDR programlarında yapılan mini değişikliklerle uygulanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler standartlaşma çalışmalarının sıkıntılı bir süreç olduğunu göstermektedir. Esasen son gelişmelerle YÖDEK çerçevesinde yapılan üniversitelerin hazırladıkları iç değerlendirme ve stratejik planlarda PDR programları da üzerlerine düşen misyon ve vizyon belirleme, hedef belirleme, hedeflerin faaliyet ifadeleri, SWOT analizi gibi çalışmaları gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

AB ülkeleri PDR programlarının kalite güvencesi için ölçütleri belirleyebilmek amacıyla profesyonel bir yapı oluşturmuşlardır. Şöyle ki Avrupa Psikolojik Danışma Derneği (European Association for Counselling-EAC) Mart 1996’da Profesyonel ve Eğitim Standartları Komitesi (Professional and Training Standards Committee- PTSC) adlı bir organ oluşturmuştur. PTSC, tüm Avrupa’daki eğitim programlarının kalite güvenceleri için minimum eğitim standartları ve çekirdek yeterliklerle ilgili ölçütler geliştirmektedir. Bu komisyonun çalışmalarının yeniden gözden geçirilmiş hali EAC için Eğitim Standartları, Akreditasyon ve Etik Rehber Kitabı (2003) (Guide of the Training Standards, Accreditation and Ethical Charter) adı

altında basılmıştır. EAC aynı zamanda ulusal düzeydeki psikolojik danışma derneklerine Avrupa Psikolojik Danışman Kalite Güvencesi belgesi (European Certificate of Counsellor Accreditation) aracılığı ile kalite güvencesi vermektedir (eacnet.org, 2007). Türkiye olarak PTCS tarafından hazırlanan minimum eğitim standartları ve çekirdek yeterlik alanları ile ilgilenmemizde yarar olabilir.

Kalite güvencesi ile ilgili belirtilmesi gereken bir başka gelişme 1-3 Mart 2007 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi tarafından düzenlenen IV. çalıştayda “Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Akreditasyon” konusunun tartışılmasıdır. Eğitim fakültelerinin akreditasyonu çalıştay bu bakış açısıyla üç alt konuda düzenlenerek tartışmaya açılmıştır. Çalıştayda ele alınan üç temel konu şunlardır: 1) akreditasyon süreci ve akreditasyon sürecinde eğitim fakültelerinin karşılaşılabilecekleri güçlükler, 2) eğitim fakültelerinde akreditasyon süreci, 3) diğer fakültelerdeki (mühendislik, veterinerlik) akreditasyon deneyimleri ve eğitim fakültelerinde akreditasyon sürecine ilişkin öneriler geliştirme. İki günlük çalıştay, 212 kişilik farklı kurum ve düzeydeki paydaşların yer aldığı bir toplantı olma özelliği göstermektedir. Toplantı sonucunda alınan kararlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir: Akreditasyon sürecini yürütmek üzere özerk ve bağımsız “Eğitim Fakülteleri Ulusal Akreditasyon Kurulu” oluşturulmalıdır. Eğitim fakültelerinde kaliteye yönelik farkındalık, değerler ve tutumlar geliştirilmelidir. Ayrıca eğitim fakültelerinin tüm çalışanları tarafından kalite güvencesi anlayışı benimsenmelidir. Öğretim elemanlarında kendilerini değerlendirme ve geliştirme konusunda duyarlılık oluşturulmalıdır. Eğitim fakültelerinde standart belirleyen, süreci izleyen ve iç değerlendirme yapan akreditasyon koordinatörü belirlenmeli ve akreditasyon komisyonu oluşturulmalıdır. Kalite standartları girdi, süreç, ürün ve dönüt bakımından belirlenmelidir. Bu kararlardan sadece bir tanesi PDR programlarının geliştirilmesi sırasında sorun yaratacak özelliğe sahiptir. Bu karara göre standartların belirlenmesinde Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri de referans olarak alınmalıdır (Education.ankara.edu.tr, 2007). Ancak PDR'nin bir öğretmenlik alanı olmadığı ve PDR'nin farklı yeterlik alanlarının olduğu bu noktada gözden kaçırılmamalıdır.

3. Yüksek öğretimde Avrupa boyutu: Yukarıda da belirtildiği gibi yüksek öğretimde Avrupa boyutu, bütünleştirilmiş programları ve ortak derecelerin teşvikine mevcut dersler oluşturma, müfredat ve dereceler arasında daha fazla şeffaflık ilkelerinin uygulanmasını içermektedir. Bu anlamda PDR programlarının da içinde olduğu bir uygulama ülkemizde yoktur.

4. Yaşam boyu öğrenme: Ülkemizde üniversitelerin bazıları sürekli eğitim merkezlerine sahip olsa da sistematik ve de yaygın değildirler. PDR alanıyla ilgili olarak üniversiteler kendi elemanlarına, kamu kurum ve kuruluşlarına ya da bütün vatandaşlara yaşam boyu eğitim vermeye yönelik bir yapı altında geliştirilebilirse de bu tür bir girişim henüz yoktur. Ancak, PDR anabilim dalları olan her üniversitede öğretim üyeleri aracılığı ile okullarda velilere, farklı kurumlarda çalışanlara, belediyeler ya da farklı kurumlar aracılığı ile halka yönelik konuşmalar ve seminerler yapılmaktadır. Bu da yaşam boyu eğitim çerçevesinde ele alınabilecek etkinliklerdir. Üniversiteler bunun yanında Hacettepe Üniversitesi örneğinde olduğu gibi Eğiticilerin Eğitimi adı altında tüm öğretim üyelerine yönelik eğitimler düzenlemektedir. Ana baba okulları, bireysel gelişim seminerleri, psikolojik danışma hizmetleri gibi yaşam boyu öğrenme faaliyetleri yaygın şekilde özel girişimli merkezler tarafından yürütülmektedir. Üniversitelerin bu alanlardaki faaliyetleri oldukça kısıtlıdır ve bu tür sorumluklar üstlenmesi de üniversitelerin rolü kapsamında görülmemektedir.

5. Öğretim sürecinde öğrencilerin etkin olarak yer alması: Üniversiteler öğrenci konseyleri oluşturarak öğrenci temsilcilerini seçimle belirlemektedir. Programların değiştirilmesinde öğrencilerin de yer alması anlamlı bir fikir olarak görülmektedir. PDR programlarının geliştirilmesi ve öğrencilerin ihtiyaçlarına yanıt verecek duruma getirilmesi için öğrencilerin sürece katılmaları gereklidir. Halen öğrenci olanlar kadar mezunlardan fikir almak anlamlı bir yol olabilir. En azından öğrencilerden programı değerlendiren anketler toplanabilir. Bazı üniversitelerde bu tür uygulamalara rastlansa da uygulama ve değerlendirmelerden alınan sonuçlar sistemin bir parçası olarak görülmemektedir. Bu uygulamaların gelişim ve kaliteye yönelik olarak yapılması gerekirken daha çok formalite olarak yapıldığı gözlenmektedir.

6. Doktora programlarının AAA ve AYÖA ile ilişkilendirilmesi: Yukarıda belirtildiği gibi 2003’te yapılan yönetmelik değişikliğinden sonra doktora geçiş başarılı öğrenciler için kolaylaşmıştır. Ancak ülkemizdeki üniversitelerin çoğunda uygulanmadığı için PDR programlarında da doktora geçiş başarılı öğrenciler için de hala sınavla ve bir dizi ölçütün gerçekleştirilmesiyle olmaktadır.

7. Akademik hareketlilik: Farklı üniversitelerdeki PDR programlarından ERASMUS aracılığı ile Avrupa’ya giden ya da aynı yolla Türkiye’ye gelen öğrencilerin ve öğretim elemanlarının ulaşılabilen sayıları Tablo 3’de gösterilmektedir. Tabloya göre PDR alanından 31 öğrenci Avrupa’daki üniversitelere gitmiş, 2 öğrenci de Türkiye’deki üniversitelere gelmiştir. Öğretim

üyesi açısından bakıldığında 16 öğretim üyesinin Avrupa'daki üniversitelere ERASMUS çerçevesinde gittiği ve yakında gidecek başka öğretim üyelerinin de olduğu görülmektedir. Şu ana dek PDR alanından gelen öğretim üyesi kaydına ulaşamamıştır. Akademik hareketlilik konusunda üniversitelerde farklı bölümlerde farklı düzeylerde gelişim gözlenirse de PDR alanında da bu etkileri görmek sevindiricidir.

8. Yüksek öğretim araştırma ilişkisi: Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi Türkiye'de bilimsel araştırmaların %90'dan fazlası üniversitelerde gerçekleştirilmektedir. Türk araştırmacılarının uluslararası bilimsel yayın indekslerine giren yayınlarında son 4 yılda %20'lik artış gözlenmiştir. Bu artışta PDR çalışmalarının da payı olduğu bir gerçektir. Ancak bu payın sayısal olarak ortaya çıkarılması sınıflandırmaların sadece sosyal bilimler adı altında gösterilmesi nedeniyle zor görünmektedir. Bunun yanında Avrupa Birliği Projeleri çerçevesinde PDR alanında yapılan bilimsel çalışmaları da bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bologna sürecinin ülkemize girdiği 2001 yılından bu yana yüksek öğretim kurumlarımızdaki hareketliliğin hissedilen bazı yansımaları olmaya başlamıştır. En azından PDR programları açısından bakıldığında meslektaşlar ve öğrenciler arasında AKTS, ERASMUS gibi kavramların kullanılmaya başlandığı gözlenmektedir. Hareketlilikten yararlanarak Avrupa üniversitelerine gitmek isteyen öğrenci ve öğretim üyelerinin sayısında da artışlar olmaktadır. Programların AKTS çerçevesinde gözden geçirilmesi çalışmaları belirgin biçimde hızlanmıştır. Öğrenciler neler yapabilecekleri konusunda sorular sormaya başlamışlardır. Bu arada tüm üniversiteler stratejik planlamalarını tamamlamaya çalışmakta ve güncellemektedir. Buradan yola çıkarak Bologna sürecinin PDR programları açısından üç düzeyde incelenmesi anlamlı olabilir. Fikir düzeyinde bakıldığında bir benimsemenin geliştiği söylenebilir. Süreç düzeyinde bakıldığında ise PDR programlarının harekete geçtiği görülmektedir. Uygulamalar açısından bakıldığında ise PDR programlarından öğrenci ve öğretim üyesi geliş ve gidişinde bir hareketlenme göze çarpmaktadır. PDR programlarının neredeyse tamamı AKTS'ye göre kredilerini ayarlama çalışmalarını bitirmiş durumdadır ya da bitirmek üzerededir.

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği açısından baktığımızda Bologna sürecinde PDR programlarında neler yapabileceği ile ilgili derneğin bazı çalışmalarının olduğu görülmektedir. Doğrudan AB süreci için de-

ğilse de programlardaki standartlaşma çalışmalarında dernek her zaman destekleyen, çalışmaların içinde olan bir yapı göstermektedir. Bunların yanı sıra, NBCC (National Board of Certified Counselor) gibi uluslar arası mesleki derneklerle bağlantı kurarak (Korkut, 2005) bakış açısını geliştirmeye çalışmaktadır. Psiko-sosyal Proje ve Ulusal Ruh Sağlığı Politikaları gibi çalışmalarda destekleyici olan dernek, kurumlar arası işbirliğini dikkat alan çalışmalar da yapmaktadır. Bunun yanı sıra okullarda çalışan psikolojik danışmanların farklı alanlarda gelişmelerini desteklemek için seminerler, eğitim programları düzenlemektedir.

AB destekli projelerden yararlanarak PDR’nin gelişimi artırılabilir. Bu amaçla AB üyesi ülkelerle ortaklık gerektiren çalışmalar tercih edilebilir ve böylece AB süreciyle bütünleşebilecek değişiklikler yaratacak projeler üzerinde çalışılabilir. Avrupa’daki psikolojik danışmayla ilgili derneklerle ve özellikle bunları bir çatıda toplamaya çalışan Avrupa Psikolojik Danışmanlar Derneği (European Association for Counselors) (eacnet.org, 2007) ile dernek düzeyinde iş birliği yapmak alanımızın gelişmesi için çok anlamlı olabilir.

Bologna sürecinin ülkemizdeki yüksek öğretim kurumlarında farklılık yaratması bazı nedenlerle zaman alacak gibi görülmektedir. Gedikoğlu’na (2005) göre Avrupa’daki geçerli normlara ve standartlara uymada çeşitli kültür ve anlayış farklılıkları vardır. O’na göre Avrupa’da güvene ve beyana dayalı, sorumluluğun eğitim hizmetlerini üretende olduğu bir eğitim sistemi varken bizdeki eğitim sistemi daha farklı bir yapı göstermektedir. Gedikoğlu, Türk eğitim sisteminin güvensizliğe temelli, yoğun kontrol içeren, sistem yerine bireyi suçlama üzerine kurulu bir denetim anlayışına sahip olduğunu savunmaktadır.

Yukarıdan aşağıya yönetim ve karar yapısı, uygulamaları ve paydaşların etkin şekilde sürece katılmalarını engellemektedir. YÖK kurumlarüstü karar veren ve en etkin uygulayıcı kurumdur. Kurumlarda ise aynı yapı etkinliğini korumaktadır. Öğretim elemanları, öğrenciler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşların sürece içinde yer alabileceği sistemlerin oluşturulması için yasal düzenlemelerle birlikte anlayış değişikliği de yadsınamaz bir önem taşımaktadır. Şu andaki yapı ile yüksek öğretim kurumları YÖK’ten gelecek kararlara, öğretim elemanları ve öğrenciler de kurum yönetiminden gelecek kararlara bağımlı hareket etmektedirler. Sivil Toplum kuruluşları ve eğitimin diğer paydaşları işleyiş içinde yer alamamaktadırlar. Bu durum vakıf üniversitelerinde de, bir kaç örnek dışında, korunmaktadır. AB’ne girme sürecinde yüksek öğretim için gereken değişikliklerin bazılarının yerine getirilmesi ciddi yasal değişiklikler gerektirmektedir. Bunun yanı sıra YÖK’ün de merkezîyetçi bakıştan vazgeçmesi gerekli görülmektedir, ancak bu zaman alacak gibi görünmektedir.

Summary

This study examines the present situation in counseling programs regarding Bologna Process implementations. The study also takes stock of how and how far the common goals are pursued and targets are being met in the counseling programs within Turkish higher education system. The implementation of various action lines was examined at the national and institutional level. The first part of the paper introduces the developments of Bologna Process and reflections of the Reforms in Turkish Higher Education system. In the second part of the paper an analysis of counseling programs regarding Bologna Objectives is presented. The last section provides a discussion on the strong and inadequate features brought by Bologna Process implementations. It is also emphasized that in order to understand the principles of a bottom up participation in the process is essential. Bologna declaration was signed in Italy in 1999 by the ministries of 29 European countries. General principles of the Declaration have been announced as the implementation of two cycles degree structure at national level; recognition of diplomas; quality enhancement and quality assurance; and relation of the Bologna reforms to research and research training.

Turkey participated in Bologna Process joining as a participant country in 2001. Since then there is considerable number of changes in higher education institutions and in the system itself. Higher education is already structured in two tiers as undergraduate and graduate levels. Diploma supplement has been implemented for majority of the institutions since it was introduced in 2004. Certain action lines such as two-tier system, introduction of ECTS, ERASMUS program and Diploma Supplement have been properly implemented. According to the scorecard of Turkey in 2005 published as Bologna Process Stocktaking by the Bologna Follow-up Group, little progress has been taken in creating a national quality assurance system.

Presenting a detailed framework of counseling programs in Turkey the consequent chapter deals with the question on how and to what extent the Bologna implementations are regarded in given programs at national level. Counseling programs started in 1950 mainly designed with reference to American models. The first university program was established in Ankara University in 1965 as Educational Psychology and Counseling. Presently 39 universities offer Counseling programs at different levels (undergraduate, graduate) of which 20 offer only undergraduate programs. Starting from 1995 a chronological presentation of the progress in counseling programs

has shown that a considerable advancement was observed especially in the area of qualifications, curriculum improvement and organization. Considering general developments, counseling programs, due to their structure and organization, are confined to the implementation at institutional and national levels.

Bologna implementations are no doubt reflected in counseling programs. All counseling programs are structured in two cycle system. Majority of the programs introduced diploma supplement and ERASMUS program, but the level of participation is still low. Twenty three counseling programs in related universities were examined through telephone and e-mail interviews. The level of Bologna implementations has shown no variety in many programs. The result has exposed that implementation of ECTS, diploma supplement, mobility program within ERASMUS have been introduced. ECTS and diploma supplement implementations are successfully being undertaken, whereas very little progress has been observed in the mobility program, especially for the mobility of academics. In 23 counseling programs, 16 lecturers went abroad within the ERASMUS program so far while 33 students went to a European higher education institution.

In 1998 within the faculties of education accreditation project (Council of Higher Education) counseling programs underwent to a process of pilot evaluation procedures. Considering it as the first national practice of accreditation initiative this pilot study has contributed to the improvement of some actions in the counseling programs. Faculty members and administrative staff actively participated in evaluation procedures; however without reaching its goals the project was quitted. Recently for the establishment of a national quality assurance system Council of Higher Education has appointed an Academic Evaluation and Quality Assurance Council. Within the requirements of evaluation process subjected by the council, counseling programs has started creating their strategic plans. In the creation of strategic plan, quality concepts are introduced such as writing mission and vision and defining objectives.

There are also recent initiatives to review the curriculum of teacher education programs. Council of Higher Education invited experts from universities to revise the present teacher education programs. The revised and recommended programs were posted in the webpage of the Council for comments and pilot implementation. As a result, beginning from 2007 the new curricula of counseling programs is being implemented.

As for the participation of students in the education process, in 2002 a system was introduced allowing student representatives to be selected from departments, faculties and universities. However the level of participation of students in faculty councils and university senates is either low or without a right for voting in the board meetings many cases. In this regard, counseling programs reflect a prototype of implementation in general. Additionally in some programs students are involved in the evaluation of teachers with an end –term questionnaire.

Concerning enhancing research and synergy between doctorate programs and research, due to limited data it is difficult to assess the contribution of researchers in the area of counseling. However, in general at the national level an augmentation in the number of internationally published research work is being observed currently. As a result, regarding counseling programs in Turkey, Bologna Process has no different impact from national implementation. Centralized system and top to bottom decision making structure in the Turkish higher education system brings both advantages and disadvantages to the implementation process. Centralized system allows the action lines to be implemented thoroughly. Top to bottom decision making makes it difficult to change attitudes. Most of the time implementations are regarded as only bureaucratic procedures, thus participation level of all stakeholders in the process is low.

Consequently it has been noted that in Turkish higher education institutions there is achievements which are visible as well as there is sides to be improved in attitudes and in structure of the system. Lack of a national quality assurance system, as the area needs to be improved as a rule, influences counseling programs as such.

Kaynaklar/References

- Akkoyun, F. (1995). Psikolojik danışma ve rehberlikte eğitim programları ile iş ünvanı arasındaki problem: Bir gözden geçirme ve öneriler. *Türk PDR DER Dergisi.*, 2(6), 1–28.
- aofnedir.com, (2007). 09 Nisan 2007 tarihinde www.aofnedir.com/ adresinden ulaşılmıştır.
- Barkholt, C (2005). The Bologna Process and Integration Theory: Convergence and Autonomy. *Higher Education in Europe*. Vol 30, No 1. pp: 23-30

- Bologna Bildirgesi (1999). 10 Nisan 2007 tarihinde www.bologna-bergen2005/ adresinden ulaşılmıştır.
- Bologna Process Stocktaking Report (2005). Conference of European Ministers Responsible for Higher Education: Bergen 19-20 May 2005.
- Bologna Ulusal Raporu (2005). 09 Nisan 2007 tarihinde www.bologna.gov.tr adresinden ulaşılmıştır.
- Bologna-Bergen Bildirgesi (2005). 04 Nisan 2007 tarihinde www.bologna-bergen2005/ adresinden ulaşılmıştır.
- Braintrack.com (2007). 24 mart 2007 tarihinde www.braintrack.com/ adresinden ulaşılmıştır.
- Doğan S. (2000). Historical development of counseling in Turkey. *International Journal of Advancement Counseling*, 22; 57-67.
- Doğan S. (2001). PDR Programlarını yeniden yapılandırma için bir davet. 6. Ulusal PDR Konferansı, 3-5 Eylül, Ankara, ODTÜ.
- Doğan, D. (2007). YÖK’e yollanmak üzere hazırlanmış ortak metin.
- Doğan, S., & Erkan, S. (2001). Türkiye’de psikolojik danışman profili: Şimdiki durum, problemler ve önerilen çözüm. 6. Ulusal PDR Konferansı, 3-5 Eylül, Ankara, ODTÜ.
- eacnet.org, (2007). 07 mayıs 2007 tarihinde www.eac.net adresinden ulaşılmıştır.
- education.ankara.edu.tr (2007). 15 mart 2007 tarihinde www.education.ankara.edu.tr/ adresinden ulaşılmıştır.
- European Universities Association, (2007). 05 Nisan 2007 tarihinde www.eua.org adresinden ulaşılmıştır.
- EURYDICE (2005). Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2004/05: National Trends in the Bologna Process, The information network on education in Europe, 2005: Brüksel.
- Gedikoğlu, T. (2005). AB sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve çözüm önerileri. Mersin Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 66-80.
- Korkut, F. (2005). Meslekleşme yolunda yararlanılabilecek Örnekler: Ulusal Onaylanmış Psikolojik danışmanlar Kurulu-NBCC, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bülteni*, 2 (10), 34-37.
- Korkut, F. (2007). Counselor Education, Program Accreditation and Counselor Credentialing in Turkey, *International Journal of Advancement Counseling*. 29 (1),11-20.

- MacWilliams, B. (2000, 22 Eylül). Turkey's Old-Fashioned Distance Education Draws the Largest Student Body on Earth. *The Chronicle of Higher Education*. 04 Nisan 2007 tarihinde <http://chronicle.com/weekly/v47/i04/04a04101.htm> adresinden ulaşılmıştır.
- Mızıkacı, F. (2005). Prospects for European Integration: Turkish Higher Education. *Higher Education in Europe*. Vol 30, No 1. pp: 67-80.
- Özyürek, R., Cam, S., ve Atıcı, M. (2001). Okullarda rehberlik uygulama saatleri : Çukurova Üniversitesi Örneği: 6. Ulusal PDR Konferansı'nda sunulan bildiri, 3-5 Eylül, Ankara, ODTÜ.
- Trends IV: European Universities Implementing Bologna. Sybille Reichert and Christian Tauch, EUA European Universities Association, 2005: Brüksel.
- Ulusal Ajans (2007). 01 Nisan 2007 tarihinde www.ua.gov.tr adresinden ulaşılmıştır.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye'de PDR mesleği ve psikolojik danışma eğitimi. Mersin Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.
- Yıldırım, I., & Ergene, T. (2001). Türkiye'de psikolojik danışmanları yeterli yapmak için gerekli psikolojik danışman eğitimi. 6. Ulusal PDR Konferansı, 3-5 Eylül, Ankara, ODTÜ.
- YÖDEK, (2007). 01 Nisan 2007 tarihinde www.yodek.org.tr/ adresinden ulaşılmıştır.
- Yüksek Öğretim Kurumu (2007). 01. Nisan 2007 tarihinde www.yok.org.tr/ adresinden ulaşılmıştır.

İletişim/Address

Doç. Dr. Fidan Korkut
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Beytepe, 06800, Ankara
E-posta: korkut@hacettepe.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Fatma Mızıkacı
ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampusü
İngilizce Öğretmenliği Programı
Kalkanlı Mersin 10 KKTC
E-posta: mizikaci@navreme.net

Alındığı tarih/Received: 14.06.2007
Düzeltilme/Revision: 03.11.2007
Kabul/Approved: 15.11.2007